

Ненареченої», жіночого особистісного начала, призначеного для духовного шлюбу із самим Богом, Ісусом Христом. С. Аксаков в «Червоненькій квіточці» геніально, продовжуючи пушкінську лінію «Нареченої», виписує безіменну купецьку доньку, яка залишає суєтний світ заради комунікації вищого порядку, спілкування духовного, яке неминуче виводить героїню до любові «всім серцем, всією душею, всім розумом своїм», як і заповідав Христос. Завершити цю лінію в російській казковій традиції дещо віддаленим асоціативним варіантом О. Грін. Мотив унаочнено образом мрійниці Ассоль, яка, неначе християнська блаженна, дочекалася свого містичного Судженого. Абсурдиськи-логізовано навертає до чистої і подитячому прекрасної «Нареченої» образ Аліси у «Задзеркаллі» Льюїса Керрола, особливо коли дівчинка, подолавши всі випробування стала Білою Королевою. «Наречена» варіюється образом духовно прекрасної дівчинки, здатної до порятунку родинного мікрокосму, яким є маленька Вірджинія в казці О. Вальда «Кентервільський привид». Чітко і ясно до релігійно-аскетичного сенсу мотиву «Нареченої» звертається Х. К. Андерсен в казці «Русалонька», ставлячи своїй героїні мету отримання душі та її безсмертя.

Таким чином, літературна казка XIX століття має стати предметом поглибленого естетико-релігієзнавчого аналізу для встановлення найширших інтерпретаційних можливостей і прояснення семантичного навантаження алюзій, ремінісценцій, парафразування біблійних сенсів чи сенсів, вкорінених у християнському переказі, максимально вивіренних християнською аксіологічною традицією.

Хомич Т.А.

викладач кафедри української мови та літератури
Чернігівський державний педагогічний
університет імені Т.Г.Шевченка

МОВНА ОСОБИСТІСТЬ СЬОГОДЕННЯ. ЯКА ВОНА?

(На матеріалі творів сучасної української художньої прози)

Мова є однією з форм духовної культури народу, безпосереднім виразником його ментальності. Акумулюючи досвід суспільства, забезпечуючи зв'язок між поколіннями та зберігаючи багатовікову пам'ять народу, вона водночас змінюється в просторі й часі, реагуючи на всі зрушення в соціумі та мовній свідомості носіїв.

З етнічних причин в українській культурі та політиці наявне культивування літературних стандартів; традиційно склалося, що мова сприймалася не прагматично – як засіб комунікації, а як національний скарб. Постулат про солов'їність як прикметну ознаку мови і чинник її збереження як скарбу повинен існувати. Проте у розмовно-комунікативних аспектах

побутування мови він спрацьовує не завжди. За роки незалежності і закріплення вербальної свободи сформувалося покоління літераторів, для яких свобода мовного самовираження і відзеркалення розмовної мови стала нормою творчості (Ю. Андрухович, Л. Дереш, А. Дністровий, Є. Кононенко, О. Забужко, С. Жадан, М. Меднікова, М. Матіос, С. Андрухович, Т. Малайчук, І. Роздобудько і багато ін.).

У мовленні українців, і як наслідок у мовотворчості письменників, спостерігаємо такі тенденційні віяння: **транслітераційність іншомовних лексем, суржик, жаргон.**

Транслітерація (від лат. *trans* – крізь, через і *litera* – буква) – передача слів тексту, записаних однією графічною системою, засобами іншої графічної системи [3, 185]. Іншомовні вкраплення в український текст, під час яких часто запозичується не лише семантика, але й форма слова є тенденційним явищем в українську мовному просторі. Яким же чином різні мови взаємодіють у тексті і до чого це призводить? У художньому творі ця взаємодія може відображати реальне мовне становище, може бути витонченою авторською грою, засобом пригнічення якоїсь мови, вираження несприязні до неї, може свідчити про низьку або про високу освіченість автора чи персонажа. Це призводить як до мовного збагачення, так і до мовного засмічення, хоча останнє значно частіше визнають. Сучасна українська проза досить часто демонструє транслітерації з англійської, німецької, польської та інших мов: *ОК!, сорі, бай, бойфренд, бестовий, хай, мані, фейс, бакси; бандана, кіндер, фатер, бус, кнайпа; бімбер, фраер, кобіта, лох, мент* та багато інших (знайшла б собі якогось правильного типішу, який ніколи не спав із бабою, і все було б *гут!* [6, 70]; *Мементо морі*, – сміється він і пливе до берега [6, 144]; там є така *кнайпа* в самому що не є старому місті... [7, 13]. Така собі революція, *революшин намба ван* [7, 52].

Масове, безсистемне проникнення елементів російської мови є наслідком тривалого контактування двох мов, що призвело до такого явища як **суржик**. Образна мотивація цього лінгвістичного терміну досить прозора. Словник української мови фіксує лексему “суржик” у двох значеннях: 1. “Суміш зерна пшениці й жита, жита й ячменю, ячменю і вівса і т. ін.; борошно з такої суміші; 2. (перен., розм.) Елементи двох або кількох мов, об’єднані штучно, без додержання норм літературної мови; нечиста мова” [1, 9, 854]. На сьогодні суржик настільки став звичним, що його іноді навіть називають “третьою мовою” поряд з українською і російською. Суржик як лінгвістичне явище є негативним фактом мовленнєвої парадигми, оскільки відбувається спотворення і російської, і української мов. У художніх текстах суржикове мовлення, як правило, є засобом негативної характеристики персонажів, оскільки вже сама якість мовлення має мінусову аксіологічну забарвленість. Використання суржикової мови може бути направлене й на виконання інших функцій, наприклад, навмисне спотворення та приниження однієї мови фонетичними засобами іншої, насиченість суржиковими словами, виразами є наслідком мовного середовища автора (персонажів) твору. Досить часто автори художніх текстів використовують прийом

транскрибування російськомовних слів або речень. Цей прийом, знову-таки, використовується для підсиленої негативної характеристики мовців: Ця коза – справжній, як би сказали москалі, *тихий ужас* [6, 243]. Таким чином, з точки зору совкової географії Чоп – це *канець* [7, 24]; Росія знову нас видрючила, москалі нас *зделали* (7, 45); Цікаво, всі вони були якимись типу науковцями, доцентами, кандидатами, а виявляється – *сискнуой атдел!* [7, 124]; Він безпробудно пив і завжди заступався за солдатів. *Атець радной* (7, 196).

Значну частину сучасної художньої мовотворчості становить жаргоно-сленгова лексика, яка формується і набуває життєвої сили у молодіжному соціумі. Молодіжний сленг акумулює в собі різні соціальні жаргонізми, таким чином продукуються нові смисли, з'являються нові значення у структурі лексичної семантики певного слова, наприклад, *в'їхати* (зрозуміти), *звалювати* (втікати), *кинути на кишку* (поїсти), *мазатися* (колотись), *валитися* (битися): ...кажу, що треба звідси *звалювати* [6, 13]; Бідон жаліється, що зголоднів і час би вже щось *кинути на кишку*... [6, 14]. Цей пласт синтезованої розмовної лексики складається із “модних” словечок, які швидко набувають, а іноді ще швидше втрачають свої сленгові значення і популярність серед молоді. Ця лексика має емоційне забарвлення і направлена переважно на вираження грубуватого, іронічного, а іноді й зневажливого ставлення до того, про що йде мова. У наші дні для значної частини молоді – у тому числі і студентської – характерні бідність лексики, неграмотна побудова фраз, невміння чітко сформулювати основні тези і розгорнути логічну аргументацію. Часто муки, в яких народжується мова, виливаються у слова-паразити, різне “екання”, “нукання” та інше звукове сміття. Справжньою бідою сучасного суспільства є лайлива лексика. Такі слова і вислови можуть густо пересилати бесіди молодих людей. Лайливі слова можуть навіть втрачати своє висхідне згрубіле значення. Це трапляється тоді, коли майже кожне друге слово у “приятельській” розмові є матом і нічого не означає, а лише заповнює паузи. Використання таких лексем у мовленні здебільшого є показником слабкого розвитку вербального інтелекту та бідності словникового запасу.

У сучасному житті, і відповідно як прояв у літературі, існує явище полілінгвізму – володіння кількома мовами і паралельне застосування їх у різних сферах життя. Це призводить до того, що виникають труднощі у чистому мовленні і постійно вживаються іншомовні слова, які, за виразом О.Забужко, “неначе беруться в лапки”; якщо іншомовні слова постійно запозичуються із двох-трьох мов, то в результаті створюється індивідуальна мова, яка може бути зрозумілою не всім: “Ja, ja. Richtich” – киваю у такій ситуації [6, 53]; Збоку це мусило виглядати як початок порнофільму “My First Sex Teacher” з тематичної категорії “Mon + Boy” – але тільки як початок [7, 108]; може виникнути непропорційне знання мов щодо різних сфер мовлення, наприклад, у людини розвинена офіційно-ділова й наукова українська мова і побутова російська мова. Лише за умови абсолютного знання декількох мов людина може вважати себе полікультурною мовною

особистістю. Змішування ознак різних мов має більше вад ніж переваг, тому бажано знати ці ознаки і користуватися чистою мовою.

Література

1. Словник української мови: У 11 т. / Ред. кол.: І.К.Білодід (голова) та ін. – К.: Наук. думка, 1970-1980.
2. Потебня А.А. Мысль и язык. – К.: СИНТО, 1993. – 191 с.
3. Єрмоленко С.Я., Бирик С.П., Тодор О.Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник Лінгвістичних термінів / За ред. С.Я. Єрмоленко. – К., 2001. – 224 с.
4. Партан Н. Жаргон наш солов'їний // Дзеркало тижня. – 2006. – № 29. – С. 15.
5. Ставицька Леся. Арго, жаргон, сленг: Соц. Диференціація укр. мови. – К., 2005. – 464 с.
6. Дністровий Анатолій. Місто уповільненої дії: Роман. – К., 2003. – 320 с.
7. Андрухович Ю.І. Таємниця. Замість роману. – Харків, 2007. – 478 с.

Попсуй А.В.

викладач кафедри іноземних мов
Чернігівський державний педагогічний
університет імені Т.Г.Шевченка

КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Проблема вибору підходу до навчання іноземних мов набула особливого значення у другій половині ХХ століття і залишається актуальною в наш час. Вона є предметом пильної уваги багатьох сучасних дослідників (Р. Ладо, Ч. Фріз, М. Вальтер, Л. Блумфілд, Г. Радемахер, Х. Герінг, М. Зінгер, Х. Вебер, Дж. Клейн, М. Байрам, К. Крамш, Е. Апельтауер, Д. Вагнер, Г. Нойфельд, Є. Верещагін, В. Костомаров, Г. Томахін, Л. Денисова, Н. Саланович, С. Мезенін, Л. Буєва, Є. Бондаревська, В. Сафонова та ін.). У їхніх працях розглядаються різні аспекти цього феномена. Кардинальні зміни, що мали місце у світовому суспільстві в кінці ХХ та на початку ХХІ століття, які пов'язані зі зміною геополітичної ситуації, спричинили поживлення міжнародних стосунків та зближення країн. Це, у свою чергу, викликало потребу у фахівцях, які володіють іноземними мовами. Однак, самих лише знань іноземних мов, у зв'язку із глобалізацією, стало вже недостатньо. На думку російського філософа В.С.Біблера, століття яке закінчилося, породило значний синтез культур, поставивши тим самим проблеми їх діалогу. Діалог культур припускає взаєморозуміння та спілкування не тільки між різними культурними